

NIEZNANE LISTY PETLURY DO PIŁSUDSKIEGO*

W archiwum Instytutu im. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, — zespół akt Adiutantury Generalnej Naczelnego Dowództwa — znajdują się dwa odręczne pisma Głównego Atamana Simona Petlury skierowane do Naczelnika Państwa, Józefa Piłsudskiego. Listy te nie były ogłoszone w publikacji Ukraińskiego Instytutu Naukowego (Simon Petliura, *Statti, listi, dokumenti* New York, 1956), jakkolwiek znaleźć tam można parę not Petlury do Piłsudskiego. Wzmianka o pierwszym liście, z 9 sierpnia 1919 roku, została umieszczona w zbiorze pt. *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich* (Warszawa, 1962), II, 326, odsyłacz 5. Dowiadujemy się z niej, że list Petlury został przywieziony do Warszawy przez delegację ukraińską i że tekst listu znaleźć można w archiwum M.S.Z. (Poselstwo RP w Paryżu, w. 13, t. 2.). Chodzi tu niewątpliwie o odpis, który został rozesłany polskim placówkom zagranicznym, gdyż w zespole akt Poselstwa Polskiego w Waszyngtonie (depozyt J. Ciechanowskiego w Instytucie Hoovera) istnieje również maszynowa kopia polskiego tłumaczenia listu Petlury. Jeżeli chodzi o drugi list, z 17 lipca 1920, to nie spotkałem się dotąd nigdzie ani z kopią tego dokumentu, ani z żadną wzmianką o jego istnieniu.

List Głównego Atamana z 9 sierpnia 1919 roku, pisany jego ręką, na urzędowym papierze Dyrektoriatu Ukraińskiej Republiki Ludowej (U.N.R.), nosi pieczętkę „Naczelne Dowództwo Wojsk Polskich, Adjutantura Generalna, Warszawa, L. Dz. 1444/T2, dnia 11. IX. 1919 r. załącz. Wydział”. Umieszczony on został w tece nr 19 Akt Adiutantury, Dla pełniejszego zrozumienia treści tego dokumentu, należy przypomnieć po krótko warunki w jakich został on napisany.

Konflikt polsko-ukraiński w Galicji Wschodniej na przełomie roku 1918/1919 rozwijał się równoległe do starć wojsk polskich z oddziałami Ukrainy Naddnieprzańskiej na terenie Wołynia. Pomimo uroczystego proklamowania unii Ukraińskiej Republiki

* Pragnąłbym na tym miejscu podziękować dyrekcji Instytutu im. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku za pozwolenie opublikowania obu listów Petlury do Piłsudskiego, oraz wyrazić wdzięczność Panu E. Małaniukowi za życzliwą pomoc w tłumaczeniu ich z ukraińskiego na polski.

Ludowej z Zachodnio-Ukraińską Republiką w styczniu 1919 roku, związek obu tych organów państwowych był raczej nominalny. Głównym wrogiem Ukrainy była Rosja i Kijów dążył do porozumienia z Warszawą ponad głowami polityków galicyjskich. Pierwsza umowa tego typu podpisana przez B. Kurdynowskiego i Paderewskiego w maju 1919 roku była jednakże przedwczesna i pozbawiona pozytywnych rezultatów, ale pod koniec czerwca rokowania polsko-ukraińskie o zawieszenie broni doprowadziły do chwilowego rozejmu, który załamał się o opór Galicji Wschodniej, czyli Zachodnio-Ukraińskiej Republiki. Nieudana ofensywa armii halickiej w lecie, kontrofensywa polska, która doszła aż do Zbrucza, oraz nowe zagrożenie Ukrainy Naddnieprzańskiej przez armię Denikina, walczącego pod hasłem „jednej i niepodzielnej Rosji” stworzyły nową koniunkturę dla prób porozumienia między Dyrektoriatem Petlury a Polską. W lipcu rozmowy rozejmowe zostały wznowione i z początkiem sierpnia 1919 Petlura wysłał specjalną delegację do Warszawy z odręcznym pismem do Naczelnika Państwa. List ten był następującej treści:

pieczęć z „tryzubem”
U. R. L.
Dyrektoriat
2 VII 1919 r.
No

*Do Wodza Naczelnego Wojsk Polskich i Naczelnika Państwa Polskiego
J. Piłsudskiego*

W groźną chwilę wszechświatowego zamętu, w godzinę wszechludzkiej rozpacz i zwątpienia, jako potężny zew, który przebiegł po całej ziemi — wzniosł się wspaniale głos sławnych Narodów Polskiego i Ukraińskiego i powstały do życia dwa olbrzymy, uciskane dotąd drapieżną ręką caratu rosyjskiego. Zwyciężyła święta prawda i pozostające jeszcze niedawno w niewoli narody potężnym krokiem zdążają dziś do swego ideału, budując dla siebie wolne i niezależne życie.

Niegdyś, w dalekiej przeszłości, narody Polski i Ukraiński nieraz walczyły ze sobą, a mając wspólnych wrogów występowały oddzielnie przeciw nim. Ten rozbrat przyczynił się do chwilowego upadku Państwa Polskiego i Ukraińskiego.

Obecnie tak się dziać nie musi.

Naród Ukraiński w walce z wrogiem ludzkiej kultury i swojej narodowej państwowości, ma prawo do współczucia i pomocy ze strony swoich najbliższych sąsiadów, tym bardziej, że broniąc kraju rodzinnego przed gwałcicielami-okupantami, chcącymi narzucić Ukrainie obcy jej komunizm, nie wkraczamy na drogę białego terrorku, a krocymy pod hasłem szerokiego demokratyzmu i państwowej twórczości, których [to ideałów] za najlepszego przedstawiciela w Polsce, uważamy Pana, Panie Naczelniku Państwa Polskiego.

HHH
134

Ale walka z bolszewikami jeszcze nie jest przez nas zakończona. Należy zauważyć, że największą dotąd przeszkodą w tej sprawie było nasze odosobnienie od sąsiadów a w pierwszym rządzie od Polski. To odosobnienie zaszkodziło nam tym bardziej, że mamy wspólne cele w tej walce, w której logika wewnętrzna i interesy strategii wymagają koordynacji i współdziałania.

Otóż oczywiście się staje konieczność pewnego porozumienia pomiędzy dowództwem polskim i ukraińskim w celu dalszej walki i spodziewam się, że powrót na Ukrainę przebywających w Polsce naszych jeńców, odpowiednio uzbrojonych, byłby pierwszym krokiem do dalszych przyjaznych aktów narodów Polskiego i Ukraińskiego, które — jestem tego pewien — leżą w obopólnych interesach obu narodów.

Będę bardzo rad, gdy delegacja w osobach p. Pylypczuka, W. Tułupy i płk. T. Lypnyckiego, mego oficera do zleceń, składając Panu serdeczne pozdrowienia w moim imieniu, zapewni o moich przyjaznych uczuciach dla Pana, skutkiem czego stosunek obu narodów, Polskiego i Ukraińskiego, przy dobrej woli z obu stron, nabierze [cech] stałej przyjaźni, tak potrzebnej dla dobrobytu i utrwalenia międzynarodowego położenia obu Republik Ludowych.

Kwaterna w polu 9/VIII 1919.

Z bratnim pozdrowieniem
Petlura
Prezes Dyrektoriatu U.R.L. i
Główny Ataman Ukraińskich Wojsk Republikańskich

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

112

135

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

У. Н. Р.

ДИРЕКТОРІЯ

„9“ VIII 1919 р.

№

а. а. т.

1444/52

Головному Волонтеру Польських Військ і
Агентами Держави Польської
Т. Пилсудському

В трізній гасі всевітнього Заколоту, в годину всетоговкою
розпачу та зневіря могутнім покликком, що розлягає по
всій землі, величньо піднісся голос славних Польського та
Україньського Народів. По встали державі гра величній, при-
боркані досі жидкою рукою російського царату. Перемогла
своя правда і недавно ще поневолені народи потужним
кроком проєднують нині до свого ідеалу, будуючи собі світ
не незалежне життя.

Колись, в далекі давнини, не раз ворогували пралим
себе Польський та Україньський народи і, матом, спілбних во-
рогів, роді єднано виступали проти них. І цей розбрат
спричинився до тимчасового занепаду Польської та Україн-
ської держав.

Тепер не мусить бути цього.

Україньський народ в своїй боротьбі з ворогом людської куль-
тури і свої національній державності, має право на спо-
буття та допомогу від своїх найближчих сусідів, тим
більше, що відбиваючи рідну землю від насильників-оку-
пантів, наслідують Україні чужі її форми колуїстерського

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

113

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

ладу, ми не стави на шлях білого терору, а йдемо
під гаслом широкого демократизму та державного
будівництва, найкращим представником якого ^{в Польщі} вважає-
мо ми Вас, Пане Начальнику Держави Польської.

Але боротьби з болшевиками ми ще не закінчили.
Треба зауважити, що найбільшого переважного в цій справі
досяг була наша ізольованість від суїдів і на самій перед-
од Польщі. Та ця ізольованість тим більше дошкудила нам,
що ми мали спільні точки в цій боротьбі, внутрішню
логіку котрої і інтереси стратегії вимагають координа-
ції та співдії.

Отже став очевидною konieczність певного порозуміння
між польським та українським командуванням для даль-
шої боротьби і я сподіваюся, що повернення на Україну
перебуваючих в Польщі наших полонених, відповідно обро-
єних, будуть першим кроком до сідуючих дружніх
актів Польської та Української народів, які, я певен
в цьому, лежать в обоїх інтересах обох народів.

Я буду дуже радий, коли делегація в складі П. Ти-
шчука, П. Шулто та полковника Ю. Липницького, мого старши-
ни для доручень, складатиме Вам привіт сердечний
од мене, впевнений в моїх почуттях дружніх по-
чуттях до Вас і що слідком за цим відносини

обох народів - Польського та Українського - , за доброго волею
обох сторін, набудуть сталої приязні, як потрібної
для добробуту і міцного міжнародного становища
обох народних Республік.

З братським привітом

Лейтенант

Голова Директорії У.Н.Р. і Головний Офіцер
Українських Республіканських Військ.

NACELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA
WARSZAWA

L. Dz. 1444/92 dnia 11 / IX 1919 r.
załoz. Wydział

Савка.

В полі.

9/VIII. 1919 року.

114